

TrädgårdsAmatören

nr 2:2009 Årgång 72

Amatör – från latin *amare* – älska

TIDNINGEN

Medlemsblad för STA
Sällskapet TrädgårdsAmatörerna

Redaktionen för TrädgårdsAmatören
Christina Fryle
(material och annonser)
Leif Fryle (bilder)
Handelsgatan 21
432 36 Varberg
Telefon: 0340-136 57
redaktionen@tradgardsamatorerna.nu

Owe Jaktlund
(föreningsnotiser)
Oktorp 101
310 50 Slöinge
Telefon: 0346-409 09
owe.jaktlund@bredband.net

Ansvarig utgivare:
Rolf Wiking

Utgivningstider:
mars, maj, september och december
Manus insändes före:
10/1, 15/3, 15/7 och 20/10

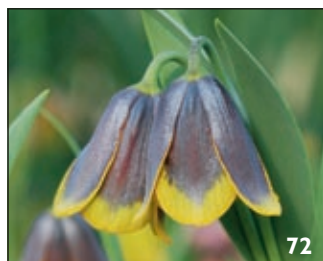
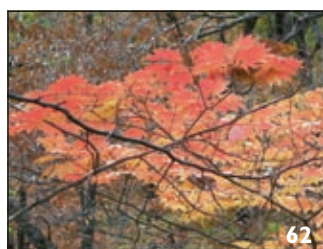
Eftertryck utan tillstånd förbjuds.
För insänt ej beställt material ansvaras ej.
Observera att åsikter framförda i
insändare eller redaktionellt material inte
nödvändigtvis reflekterar
riksföreningens åsikter.

Vid utebliven tidning, adress- eller
namnändring:
Maryla Wallin
Färentunagränd 25
194 55 Upplands Väsby
Telefon: 08-590 343 21
onsdagar 17.00–20.00
medlem@tradgardsamatorerna.nu

Äldre nr av TA:
Wiggo Mattsson
Stationsgatan 2
590 81 Gullringen
Telefon: 0492-223 22
wiggo.stina@telia.com

Länkar i våra artiklar:
Vi vill påminna om att alla länkar till
Internet som finns i tidningen också
finns samlade på vår egen hemsida:
www.tradgardsamatorerna.nu

Omslagsbild: Frösädd *Nomocharis
pardanthina*, fransfjärilslilja.
Foto: Owe Jaktlund



INNEHÅLL

- 50 Rolf har ordet
- 52 Några favoritprimulor Owe Jaktlund
- 58 Rododendrontusiasterna, med trädgården som bara växer Christina Fryle
- 62 Japansk höst Eric Wahlsteen
- 66 Trädgårdsliv blev Årets Trädgårdsbok 2008!!
- 67 Nytt namn Owe Jaktlund
- 68 Ljung – *Calluna vulgaris* Brita Johansson
- 71 En spänstig aster Johan Petersson
- 71 Dvärghyacint Johan Petersson
- 72 Fritillaria i Mellanöstern del 2– arter och odling Eric Wahlsteen
- 76 Trädgårdsgalenskap Britt Aximon
- 78 Oskadliggör stödkäpparna! Anne Sofie Norlander
- 79 Närkekretsen har ordet Anne Sofie Norlander
- 80 Biologiskt växtskydd Owe Jaktlund
- 84 Vikmanshyttan Christina Fryle
- 86 STA:s nya fröförmedling
- 87 Att samla och rensa fröer Owe Jaktlund
- 88 Att så på friland Peter Korn
- 90 En pärla för torvpartiet Bertil Larsson
- 92 Owe:
- 93 Föreningsnotiser
- 97 Föreningsfunktionärer 2009

Trädgårdsgalenskap

Britt Aximon
text och foto



Hur börjar saker och ting egentligen? Vad är det som gör att vissa intressen blir till ren galenskap och andra stannar på nivån, trevlig hobby?



Ingen aning. Blev fotointresserad för ett antal år sedan. En lugn och fin bekantskap som håller i sig och fortfarande är jätterolig. Jag läser fotoböcker, tittar på utställningar emellanåt, och suktar absolut efter ny kamera och nya objektiv, men tycker det är för dyrt, så jag avstår tills vidare. Lugnt och fint som sagt...

Och så blev jag med trädgård för 3 år sedan, efter ett par hemska år i lägenhet utan tillgång till egen mark under fötterna. Visst, jag har alltid varit intresserad av att odla! Sålde fröer som liten för att dryga ut veckopengen, odlade grönsaker och sommarblommor på föräldrarnas gård bara för att det var kul, och hade både bärbuskar och jordgubbar i trädgården vid förra villan. Men den sanslösa hängivenheten som drabbat mej nu, känner jag inte igen från något annat i livet.

Det började med att vi tog hjälp att grovplanera trädgården av en trädgårdsdesigner under själva husbygget för 3 år sedan. 1 600 m² tomt bestående av ett kommande hus, björksly och sprängsten var oss övermäktigt att ens börja hantera och planera på egen hand. På frågan om vad vi önskade för trädgård, och vad som skulle finnas där var svaret enkelt: "ALLT". Vi ville ha fruktträd, bärbuskar, vackra träd, perenner, buskar, sommarblommor, grönsaker, ja precis allt önskade vi.

I min hand fick jag så småningom en ritning över allt underbart som trädgården skulle kunna bestå av. Buskage (ja, blandbuskage som vind- och insynsskydd, klart vi ska ha det) en mjukt svängd häck av häggmispel mot vägen (nej, men... *får* man göra så? Måste inte häckar vara raka!), ett runt grönsaksland med gångar med en bönspaljé i mitten. (Naturligtvis ska vi ha det, så vackert! Bönspaljén inhandlades långt innan landet ens började grävas). Och så det underbaraste av allt, en ätbar hörna. Ett område med uppstammade vinbärsbuskar, smultron, blåbär, rabarber. En liten gångstig genom det hela med en sittplats i mitten (där såg jag mej själv i en ljuv ankellång vit klänning och stråhatt, inget jag någonsin skulle passa i eller ens få för mej att ha på mej).

Hur många timmar jag och maken tillbringade med att dregla över den ritningen vet jag inte. Fast det ska nog erkännas att jag dreglade mest.

Plötsligt insåg jag vad en trädgård faktiskt kan innebära. Ett eget paradiset, på våra egna villkor. Vägen till galenskapen var påbörjad, och jag joggade glatt framåt, omedveten om vilka underbara trask det finns att gå ner sej i utmed den vägen.

Jag började bläddra i de trädgårdsböcker jag hade sedan tidigare och insåg att jag fortfarande ville ha precis allt jag tittade på. Beställde fler och fler böcker, handlade spontant buskar och träd. Allt efter humör. Grävde ner inköpen lite överallt, utan att på något sätt följa ritningen, och hela tiden såg jag framför mej paradiset. Hur allt det jag köpt på några månader skulle växa flera meter och innesluta mej i en ljuvlig grönska. Inte helt långt från sinnebildens av Edens lustgård.

Plantskolorna i närheten besöktes flitigt. Jag handlade och grävde och tråkade ut alla i omgivningen med att berätta om alla vackra växter jag hade i trädgården. Lite av en kalldusch blev det när en granne försiktigt påpekade att "det ser ut som ni planterat en massa pinnar bara". Pinnar!? Jag gick hem och tittade och insåg vad hon såg. Hon såg vad som fanns där just då, det var verkligen en platt tomt med en massa pinnar! I min hjärna var alla träd redan fullvuxna, buskarna kraftiga och vackra, och perennerna stod i fina ruggar. Det var precis detta jag såg när jag vandrade runt i vårt paradiset. Vi fick oss ett härligt gapskratt, insikten kom om att vi var fast i bilderna i böckerna och inte i verkligheten. Nu kan jag titta på vår trädgård med olika synsätt. Dels det pragmatiska där jag också ser en massa pinnar och ogräs och oklippta kanter, men jag kan även se ett fulländat paradiset. Båda synsätten fyller en funktion och gör mej lycklig. **Så kom hösten** det första året i nya trädgården. Det runda grönsakslandet var grävt och stensatt, häcken var nergrävd i mjuka bågar, gången på entrésidan var stensatt och jag (och framför allt maken) trodde att en lugnare tid nalkades, då både vi och trädgården vilade. Ha! Så fel man kan tro!

När väl fotointresset fick sej ett uppsving igen, så tipsade en god vän mej om att det finns trädgårdsforum på Internet. Jaha, det måste jag ju kolla upp, jag som aldrig varit forumaktiv tidigare. Sökte runt de första dagarna bland alla inlägg och kände efter om det kunde vara något

för mej. Förstod ganska fort att här fanns en salig blandning av nybörjare som jag själv och enormt kunniga människor, men alla med det gemensamma intresset av att odla, att se växtkraft och skönhet hos växter av olika slag. Så jag gjorde försiktigt mitt första inlägg med en fråga om medicinalväxter, och blev i en och samma tråd varmt välkomnad på forumet, beskäftigt åthutad om att ”medicinalväxter är minsann inget att experimentera med på egen hand”, fick goda råd om vackra växter och hur jag kan odla dem och om jag minns rätt även erbjudande om att få fröer eller sticklingar skickat till mej på posten.

Jag var fascinerad och fast. Så mycket omtanke, vänlighet och kunskap som slungades mot mej var jag inte beredd på. Detta var ju ett levande uppslagsverk, med empiriska studier från olika delar av landet, och med olika erfarenheter. Sedan dess har det inte gått en dag utan att jag läst forumet om jag varit hemma och haft tillgång till nätet. Jag läste och läste, googlade de latinska namn jag inte förstod, frågade en massa som frågats tusen gånger tidigare, lärde mej utan större ansträngning att känna igen fler och fler latinska namn.

Så fick jag ju även tips om Internetbutiker där en massa godbitar fanns att köpa. Jag blev på en väldigt kort tid expert på ”Add to basket”, ”Vad har du i din kurv”, ”Ihr persönlicher Warenkorb” osv. Sidans språk var absolut inget hinder för att handla. Jag som normalt faktiskt bara förstår engelska förutom svenska, hade inga som helst problem med att lotsa mej genom Meilands franska sida med rosor, och tyskan gick också fint när jag beställde rododendron från Hachmann. Jag är helt säker på att jag varken kan franska eller tyska i vanliga fall. Trädfröer från Gardens North i Kanada var ju nästan löjligt enkelt att beställa, det var på engelska.

Ja, så fortskred det hela första och andra vintern. Jag beställde växter och fröer så maniskt att man skulle kunna tro att det var sista chansen i livet att göra det. Men det *var* mörkt och kulet utomhus, utbudet på de få plantskolor som faktiskt var öppna i december–mars var mycket magert, och jag var uttråkad. Hela vintern var jag ute i trädgården på helgerna och grävde nya rabatter och gropar för alla godbitar jag väntade på. Och på kvällarna när det var mörkt ute surfade jag runt och upptäckte ännu mer jag bara *måste* ha.

Någon tvekan kring att beställa över Internet har jag inte haft. Jag kunde bara inte förstå varför inte alla gjorde detta. Lite klokare nu, vet jag att själva beställningen och betalningen inte är något problem, det är att få hem växterna i bra skick som är problemet. Fraktfirmorna är nog i regel inte riktigt införstådda med hur växter ska hanteras. Jag har hämtat ut uttorkade bar-

rotade rosor på posten, där de legat i flera veckor eftersom jag inte fick första avin om att hämta ut dem. Jag har jagat paket över halva Europa när leverantören skickat växterna dagen innan en storhelg och sedan har de varit försvunna i veckor. När de väl kommit fram har det varit väldigt trötta och uttorkade växter. Många har inte överlevt. Så i långa loppet blev det ganska dyrt trots allt. Det hade varit billigare att köpa dem i någon plantskola här hemma, men då



hade jag missat nöjet att fördriva vintermörkret med lite shopping.

Den mest hysteriska ”förälskelsen” så här långt är nog *Clematis* ’Rooguchi’ [1] som jag för första gången såg på en visning av en öppen trädgård. Det var kärlek vid första ögonkastet från min sida. Jag fick veta vad den hette och började så undersöka marknaden. Denna måste jag absolut ha. Jag började med att maila till paret jag hade besökt för att fråga om de möjligtvis hade en stickling eller liknande att sälja. Tyvärr hade de inte det, de hade dessutom köpt sin utomlands och visste inte heller var jag kunde få tag på den i Sverige. Men jag fick tips om ett par plantskolor som eventuellt kunde ha den. Jag mailade olika plantskolor, googlade och letade överallt och hittade den till slut på en plantskola i Tyskland. Överlycklig beställde jag 3 stycken till-

1. *Clematis* ’Rooguchi’ (*Integrifolia*-Gruppen), fortfarande den vackraste *clematis* jag sett.

2. En bråkdal av lökracet från Holland.

3. Min oas i livet, min lilla köksträdgård. Där är jag allra lyckligast.

sammans med lite andra växter när jag ändå tog fraktkostnaden. (Det är märkligt vad mycket extrahandlat det blir under den ursäkten: "När jag ändå tar frakten". Gäller för övrigt även böcker, choklad mm som beställs via nätet.) Jag var så glad och nöjd och började vänta på leverans direkt.

Då får jag svar från både plantskolan 5 km hemifrån samt från en annan i Skåne, att jovisst har de den till försäljning. Fast det hade jag missat, för den kunde tydligen stavas "Rougu-chi" också, därför fick jag inga träffar när jag googlade. När så mina efterlängtrade exemplar från Tyskland dök upp med expeditionsfirman efter många turer och efterlysningar, var det tre förtorkade stackars exemplar jag försiktigt packade upp. Suck! Tänk om jag istället hade väntat ett par månader och kört 5 km. Då hade jag fått med mej praktfulla exemplar hem direkt. Nåja, det var läropengar det med. Det blev absolut inte billigare eller bättre, men jag får trösta mej med att jag hade kul under tiden.

Bättre gick det med lökbeställningen från Holland. Blev tipsad om en sida där man som privatperson kunde beställa lökar direkt. Oj, vad jag klickade och lade i varukorgen. Krokus, narcisser och tulpaner, alla skulle de få bo hos oss. Skickade iväg en beställning på ganska många hundra kronor, och såg framför mej en blommande vårträdgård. Ett par dagar senare upptäckte jag att det blev fraktfritt vid order över ett visst belopp. Jaha, då var det ju bara in och maila firman med tilläggsbeställningen och ändra betalningen och hålla tummarna för att allt skulle bli rätt. Och det blev det! En stor kartong med 6–700 lökar som skulle grävas ner väntade på mej när jag kom hem från jobbet en dag. Jag jublade lyckligt. Min tålmodige make tog utan knot på sej stövlarna och till slut hade vi fått ner det största antalet i en lång slänt. Och det blev en vacker vårbloomning!

Så här håller det på hela tiden. Fast nu har jag sansat mej. Jag ska inte beställa några växter alls i vinter, och bara några få påsar med fröer. För jag har nämligen blivit förständig. Detta hävdar jag bestämt och med en sådan övertygelse att jag nästan tror det själv. Fast när jag ser makens blick vid dessa tillfällen så anar jag att han inte riktigt tror på det. Och långt bak i hjärnan ringer en bekant klocka; har jag inte sagt så förr? Och hur gick det då!? Fast egentligen ÄR jag förständig ändå, för den glädje, motion, styrka och all friskluft jag får tack vare denna galenskap hade jag aldrig fått från något annat intresse. Så egentligen är det bra att jag beställer på vintern, för då måste jag ut och gräva när växterna kommer. Kanske skulle jag in och bara kika lite direkt, innan det bästa tar slut liksom... Ska inte lägga i "kurven" bara titta liiiiiite...

Oskadliggör stödkäpparna!

Anne Sofie Norlander
text och foto

Det är lätt hänt att man sticker sig på stödkäpparna när man pysslar i trädgården. Ann Sofie har ett fiffigt sätt att avvärja riskerna!

Bambupinnar är vassa och märkligt osynliga när man jobbar i trädgården. Efter femtielfte gången när jag tackade mina glasögon för att jag hade ögonen kvar, beslöt jag att åstadkomma någon skyddande avslutning på pinnarna. Jo, det går att köpa, men det kan bli ganska dyrt. **Jag letade träkulor**, men de som fanns var både dyra och hade fel diameter på hålet. I stället köpte jag rödlera i hobbyaffär och försökte åstadkomma klot till toppar. Det gick inte.



Det är lätt att göra sig illa på vassa bambukäppar. Gör knoppar av lera, med hål i olika storlek för att passa bambukäpparna, som skydd. Det är enklare att forma en stiliserad igelkott än ett perfekt klot.

De blev ojämna och fulla av sprickor. Då kom Kotte traskande förbi och löste problemet. En stiliserad igelkott var mycket lättare att forma. Jag gjorde hål med bambupinnar i olika tjocklek. Kottarna lades på tork inne i en halvöppen plastkasse för att inte torka för snabbt. Då kan de spricka. Det var instruktion från kollegan bildläraren, som hade lovat att bränna knopparna åt mig när det råkade finnas plats över i brännugnen.

Om man inte har tillgång till brännugn, så finns hobbyleror som man kan bränna i vanlig ugn. Men rödlera blir billigare när man behöver många skyddande knoppar.